

UDVALGET FOR NYERE TIDS ARKITEKTUR, NTA - Årsberetning for 2019

Udvalgsmedlemmer: Erik Brandt Dam, Poul Sverrild, Svava Riesto, Tommy Johansen, Helene Høyer Mikkelsen, Kasper Lægning, Grethe Pontoppidan (formand). Bestyrelsesrepræsentant: Anders Myrtue.

OM

Udvalget for Nyere Tids Arkitektur beskæftiger sig med arkitekturen efter ca. 1940. Vi lægger vægt på at være et udvalg med forskellige faglige tilgange. Vi er i dag historikere, kunsthistorikere, en ingeniør og arkitekter med særlig viden og erfaring om byggeri og planlægning fra det 20. århundrede.

I januar 2020 er arkitekturteoretiker, ph.d. Kasper Lægning indtrådt i udvalget. Kasper bor i København, han har tidligere været aktiv i Landsforeningens andet fredningsudvalg og har blandt andet skrevet en del debatindlæg om byudvikling og kulturarvsproblematikker i offentlige medier.

Svava Riesto har holdt orlov fra udvalget fra marts 2019 – jan 2020.

Et af byggematadoren Carl Peter Niensens, eller 'Carl Kulørs' PREBO –huse i Esbjerg fra 1955. Ud af over hundred huse i forstaden til Esbjerg er det det eneste næsten originale hus. De små tidlige typehuse er i dag særligt udsat for nedrivning og totalombygninger. Mange af dem er bygget af lokale typehusfirmaer, og de findes især lokalt.

ÅRETS TEMA OG MØDER

NTA er begyndt at få de første forslag til fredning af enfamiliehuse fra 1950 – 70'erne fra medlemmer og andre. Det er et fredningsfelt som der endnu ikke rigtigt findes retningslinjer for. Ca halvdelen af DK 1,1 mio parcelhuse er opført ml. 1940 og 1980, enfamiliehuse dækker over mange forskellige typer boliger, og det er hverdagsarkitektur, som i særlig grad kalder på at man gør sig overvejelser om mange nye fredningskriterier og –problemer: hvordan vælger man et typehus, er helheden vigtig, hvordan skal vi forholde os til den geografiske placering, til ændringer, ...

Vi introducerede emnet i By og Land temanummeret for maj 2019 og det har været temaet for alle udvalgets seks møder i 2019. P.t. har vi indsnævret fokus til typehuse og byggeudstillinger.

Parcelhus-udstyknin i Hasle, Århus fra 1963. Planen er udarbejdet for Århus Kommune af arkitekter Møller o Wichman, havearkitekter Klaaborg, Lindold og Moss, landinspektør Kold og landsretssagfører Kjellund. Parcelhus-udstyknin er en historie for sig. De ændrer form, nogle udstyknin er planlagte med f.eks. særlige landskabelig kvaliteter, overvejelser om differentierede vejsystemer, sigte på ensartede helheder... Andre parcelhuskvarterer er mere tilfældige, simple 'landmåler-udstyknin' eller måske private udstyknin...

GÆSTER OG BESIGTIGELSER

Udvalget har ikke været på besigtigelser, men derimod haft besøg af en række gæster, der har fortalt os mere om enfamiliehuse og fredningsproblematikker: kunsthistoriker Rikke Stenbro præsenterede en deklaration for parcelhuskvarteret Skovly i Holte; kunsthistoriker Vibeke Andersson Møller har bidraget med oplæg og diskussion om Typehuse i 1960'erne. Kunsthistoriker Janie Bendtsen besøgte udvalget i marts for en præsentation og diskussion af bogen 100års fredning med særligt fokus på nyere tids fredninger. I marts havde udvalget i juni af Landsforeningens repræsentant for Det Særlige Bygningsyn. NTA takker for besøgene og de mange vigtige faglige input.

*Roslev typehus opført 1966 i Hasle, Århus.
 Foto Helene Høyer Mikkelsen.*

Huset er en del af en arkitektonisk helhedsplan, med mange gode kvaliteter og kvarteret opleves også i dag som velfungerende på både et arkitektonisk og socialt plan.

Kvarteret er karakteriseret af en blanding af typehuse og arkitekttegnede huse fra perioden 1966 til 1969, som alle er fint passet ind i lokalplanens vedtægter.

Eksempel, som drøftes i NTA

HENVENDELSER TIL UDVALGET

Udvalget har modtaget henvendelser om højhuse på Postgrunden i København, Lyngby stadsbibliotek, enfamiliehus på Strandvejen i Espergærde, Gedser Vindmølle, fredningsforslaget på Carl Nielsen Skolen på Fyn, SAS hotellet på Vesterport, pergolabygningen i TV byen i Søborg (afvist), orientering om enfamiliehuse fra Tårnby lokalforening, tidligere F.L. Schmidt -hovedbygning i Valby, Bisgåards villa i Århus.

Udvalget har fulgt op på henvendelsen vedr. Carl Nielsen skolen samt Bisgaard's villa. Hus på Strandvejen samt SAS hotellet afventer diskussion. Øvrige henvendelser er udvalget desværre måtte afvise at gøre mere ved.

Udsnit af plan over byggeudstillingen BYG 72 i Randers. Der blev lavet typehusudstillinger over hele landet, men der er ikke skrevet særlig meget om dem endnu. Måske er de også fredningsemner?

FREDNINGS- OG BEVARINGSFORSLAG

NTA deltog i opstart af fredningsforslaget på Århus Universitet. Vi har ikke stillet andre fredningsforslag i 2019. Følgende tidligere NTA fredningsforslag afventer behandling i Det Særlige Bygningssyn: Heibergs hus i Vanløse, Skottegården butikscener i Tårnby, Boligbebyggelsen Grenhusene i Hvidovre, Entreprenørskolen i Ebeltoft.

Arkitekten Edvard Heibergs eget hus i Vanløse stod færdigt i 1939 og er stadigvæk i familiens eje. Huset materialiserer Heibergs sociale ideer. Det er et lille, billigt byggeri med en moderne indretning. Haven er anlagt efter råd fra landskabsarkitekten C. Th. Sørensen.

*Fredningsforslag indsendt januar 2019.
Afventer Det Særlige Bygningssyn*

ARRANGEMENTER OG ARTIKLER

Udvalget har skrevet temanummeret til By og Land i maj 2019. Grethe Pontoppidan har holdt oplæg om Carl Nielsen Skolen for lokalforeningen.

Desforuden har udvalgets medlemmer været engageret i andre regi, bl.a.: Poul Sverrild har holdt oplæg for en lokalforening, der kæmper for bevaring af Sorgenfri butikscener. Svava Riesto har skrevet en artikel i Fabrik og Bolig om sammenhængen mellem den geografiske fordeling af velfærdssamfundets boliger. Svava Riesto, Erik Brandt Dam, Poul Sverrild har bidraget med artikler til Realdanias bog Levende kulturarv. (findes på nettet). Grethe Pontoppidan har været medarrangør på arrangementet i Vikingskibshallen.

A. Brøchner-Nielsen hus i Snekkersten. Opført ca. 1958. Grund ca. 1000 m2 udstykket fra tidligere sommervilla. Brøchner-Nielsen blev senere især kendt for typehuset A-huset.

Fredningsforslag fra ejer. Drøftes i NTA.

NÆSTE ÅR

NTA arbejder videre med enfamiliehusene. I løbet af året ser vi vores tentativliste igennem og beslutter om vi skal arbejde med et nyt tema.

Vi takker for alle de henvendelser, vi har modtaget i løbet af år. Selvom vi kun kan imødekomme få af henvendelserne med fredningsforslag, bliver alle de henvendelser vi får, diskuteret og taget med i overvejelserne om hvad og hvordan, vi argumenterer for fredninger. Og så sætter vi i øvrigt meget stor pris på at få lidt kontakt ud af landet.

Udsnit af kort over fredede boliger opført fra 1945 frem til i dag, der viser at der er en markant geografisk overvægt af fredede boliger fra efterkrigstiden i Nordsjælland.

Grafik af Jovana Pavic fra artiklen 'Mesterværkerne, eliten og dem, der var flest af. Værdiopfattelser og blinde vinkler i fredningen af velfærdssamfundets boliger' af Riesto og Stenbro, Fabrik og Bolig, 2019.

Grethe Pontoppidan, formand for udvalget for Nyere Tids Arkitektur / 22. marts 2020